

ISEZ PAN
Wpłynęło dnia 01 PAŹ. 2024
L. dz. DA. 520.1.2023

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Krzysztofa Wertza pt. „Akumulacje kości ptaków z górnoplejstoczeńskich stanowisk archeologicznych Europy środkowej — taksonomia, tafonomia, interpretacja”

W przekazanej mi dokumentacji jest niezgodność co do tytułu rozprawy. Maszynopis autorstwa mgra Krzysztofa Wertza, który na pierwszej stronie oznaczony jest jako „Rozprawa doktorska z dziedziny nauk ścisłych w dyscyplinie nauk biologicznych” ma tytuł: „Akumulacje kości ptaków z górnoplejstoczeńskich stanowisk archeologicznych Europy środkowej — taksonomia, tafonomia, interpretacja”. Ten sam tytuł występuje w oświadczeniu Promotora o przyjęciu rozprawy. Jednak w uchwale Rady Naukowej prowadzącej przewod doktorski mgra Krzysztofa Wertza oraz dokumentach Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN wyraz „Akumulacje” (liczba mnoga) zostaje konsekwentnie zastąpiony w tytule rozprawy przez wyraz „Akumulacja” (liczba pojedyncza). Różnica, choć może wydawać się drobna, jest istotna, ponieważ wprowadza zmianę znaczenia i niejasność co do prawidłowego tytułu rozprawy. Na użytek recenzji za prawidłowy uznaję tytuł z liczbą mnogą „Akumulacje”, ponieważ ta wersja tytułu bardziej odpowiada zawartości rozprawy.

Co konkretnie stanowi rozprawę doktorską, również nie jest jasne. Dokumenty Rady Naukowej i Instytutu podają tytuł w języku polskim, który odpowiada polskojęzycznemu maszynopisowi oznaczonemu na pierwszej stronie jako „Rozprawa doktorska [...]”. Jednakże, pomimo tego oznaczenia, Doktorant na stronie 4 maszynopisu oznajmia, że: „Prezentowana rozprawa składa się z siedmiu opublikowanych prac [...]”. Oświadczenie to jest powtórzone w angielskojęzycznym streszczeniu na stronie 5. Na stronie 7 maszynopisu znajduje się podtytuł: „Lista publikacji wchodzących w skład rozprawy” i po nim następuje wykaz siedmiu angielskojęzycznych artykułów opublikowanych w dwóch czasopismach naukowych. Dalej, na stronie 30, jest podtytuł: „Publikacje stanowiące rozprawę doktorską”, a po nim, że: „Rozprawa doktorska stanowi wyodrębnioną część siedmiu artykułów, które zostały opublikowane w czasopismach naukowych”. Tak więc mamy do czynienia z trzema różnymi wersjami rozprawy. Jedna to polskojęzyczny maszynopis. Druga to zbiór siedmiu opublikowanych angielskojęzycznych artykułów. Trzecia to wyodrębniona, aczkolwiek bliżej nieokreślona, część siedmiu opublikowanych angielskojęzycznych artykułów. Zgodnie z art. 187 ust. 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023 poz. 742 z późn. zm.) rozprawę doktorską może stanowić m.in. monografia naukowa, zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, a także samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej. Wydaje się, że każdą z trzech wersji rozprawy można uznać za zgodną z Ustawą. Na użytek recenzji za właściwą wersję uznaję

polskojęzyczny maszynopis autorstwa mgra Krzysztofa Wertza, który, jak sędzę, można traktować jako monografię naukową w sensie art. 187 ust. 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023 poz. 742 z późn. zm.). Uznałem tę wersję za właściwą, ponieważ odpowiada wersją językową tytułowi rozprawy i jest oznaczona na stronie tytułowej jako „Rozprawa doktorska [...]”.

Tak więc rozprawa doktorska mgra Krzysztofa Wertza ma tytuł „Akumulacje kości ptaków z górnoplejstoczeńskich stanowisk archeologicznych Europy środkowej — taksonomia, tafonomia, interpretacja”, ma charakter monografii i w całości opiera się na siedmiu wieloautorskich angielskojęzycznych publikacjach. Ten tytuł nie jest jednak dobrze dopasowany do zawartości, ponieważ rozprawa traktuje tylko o kilku akumulacjach szczątków ptaków z zaledwie kilku górnoplejstoczeńskich stanowisk archeologicznych z Moraw, Dolnej Austrii i okolicy Krakowa, natomiast niezgodnie z tytułem zawiera także dane o resztkach pokarmowych dwóch współczesnych gatunków ptaków z Europy północnej (Finlandii) i klucze pomocne przy określaniu przynależności taksonomicznej kostnych rdzeni pazurów niektórych europejskich ptaków drapieżnych.

Rozprawa liczy 50 stron i zawiera stronę tytułową, spis treści, streszczenia w języku polskim i angielskim, a także wykaz siedmiu wieloautorskich publikacji, na których rozprawa opiera się, z określeniem wkładu Doktoranta. Po wykazie znajdują się następujące rozdziały: „Wstęp”, „Cele i hipotezy badawcze”, „Materiały i metody”, „Wyniki”, „Wnioski”, „Perspektywy” oraz „Cytowana literatura”. Po cytowanym piśmiennictwie ponownie zamieszczony został wykaz siedmiu publikacji, na których rozprawa jest oparta i oświadczenia współautorów tych publikacji o ich autorskim wkładzie, zaś na ostatniej stronie znajduje się oświadczenie Promotora o przyjęciu rozprawy. Nie mam zastrzeżeń do takiego układu treści w rozprawie, poza tym, że wykaz siedmiu publikacji został niepotrzebnie powtórzony, a oświadczenia o autorskim wkładzie Doktoranta w te publikacje można było umieścić obok oświadczeń współautorów, zamiast umieszczać je oddzielnie w dużej odległości od siebie.

Streszczenia w języku polskim i angielskim oraz wstęp są zadowalająco informatywne. Celów rozprawy jest kilka i znacznie różnią się od siebie, co jest raczej wadą niż zaletą w przypadku rozprawy doktorskiej. Tymi celami są:

- 1) uzyskanie danych o szczątkach ptaków wydobytych z czterech stanowisk archeologicznych kultury pawłowskiej (Morawy i Dolna Austria) oraz interpretacja roli zidentyfikowanych ptaków, jaką odgrywały dla ludzi zamieszkujących te stanowiska;
- 2) interpretacja tafonomiczna współczesnych resztek pokarmowych jastrzębi gołębiarzy i sokołów wędrownych z północnej Finlandii;

- 3) opis drzazgopodobnych struktur znalezionych w 17 kościach ptaków z jednego stanowiska archeologicznego (Jaskinia Koziarnia koło Krakowa) oraz interpretacja ich pochodzenia;
- 4) stworzenie kluczy do określania przynależności taksonomicznej kostnych rdzeni pazurów niektórych europejskich ptaków drapieżnych.

Zastosowane metody badawcze, chociaż mało wyrafinowane, są adekwatne i dobrze opisane. Rozdział „Wyniki” ledwie streszcza wyniki przedstawione w siedmiu opublikowanych artykułach i nie jest poznawczo wystarczający bez lektury tych artykułów. Brak w rozprawie szerszej dyskusji wyników. Wnioski są przedstawione zadowalająco. Cytowane piśmiennictwo zawiera 141 pozycji i jest odpowiednie. Brak oświadczeń trzech współautorów o ich autorskim wkładzie (dotyczy trzech spośród siedmiu publikacji, na których jest oparta rozprawa).

Rozprawa zawiera wiele błędów literowych i językowych. Na przykład na stronie 4 jest „30 tys. temu” zamiast „30 tys. lat temu”, a także „liczbą” zamiast „liczbę”; na stronie 17 „nie” powinno być oddzielone od „było”; na stronie 18 jest „przepadku” zamiast „przypadku”, a także „również innych” zamiast „również w innych”; na stronie 19 jest „są podane są” zamiast „są podane”; na stronie 20 jest „dziejów” zamiast „dziejach”.

Na stronie 18 występuje arbitralny wniosek dotyczący pochodzenia drzazgopodobnych struktur obecnych w 17 ptasich kościach z Jaskini Koziarni, a mianowicie, że „ich liczba na stanowisku jest zbyt duża, by interpretować je jako patologiczne zmiany ścięgien”. Dlaczego 17 to zbyt wiele? Jakie jest uzasadnienie tego wniosku?

Na stronie 3 znajduje się zaskakujące stwierdzenie, że badanie dawnej flory i fauny umożliwia archeologia oraz że paleontologia jest *alter ego* archeologii. Podobne stwierdzenie, ale bez „*alter ego*”, jest na stronie 5 w angielskojęzycznym streszczeniu: „The study of ancient flora and fauna is facilitated by archaeology and palaeontology” (w tej kolejności!). Te stwierdzenia sugerują, że ich autor może nie rozumieć czym są archeologia i paleontologia jako takie i czym są względem siebie.

Bezpośrednio po tych stwierdzeniach, odpowiednio na stronach 3 i 5 następuje opis tego, jak Autor rozprawy wyobraża sobie, co dzieje się z materią organizmów po tym, gdy ich procesy życiowe ustaną, a materia zostanie pokryta osadem. Zaskakujący jest brak w tym kontekście jakiegokolwiek wzmianki o fosylizacji, która jest typową i najważniejszą częścią procesu, który Doktorant starał się opisać. Czyżby Doktorant nie zdawał sobie sprawy, że w części paleontologicznej swojej rozprawy miał do czynienia raczej ze skamieniałościami niż kośćmi?

Fragmety rozprawy, do których odniosłem się w dwóch bezpośrednio poprzedzających akapitach, są niepokojące i sprawiają, że nie mogę z przekonaniem potwierdzić, że rozprawa

doktorska mgra Krzysztofa Wertza w sposób zadowalający spełnia wymóg wyrażony w pierwszej części art. 187 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023 poz. 742 z późn. zm.), a mianowicie, że: „Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach”.

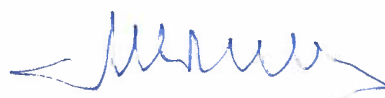
Zgodnie z art. 187 ust. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023 poz. 742 z późn. zm.) „Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego”. Nie jestem pewien, czy rozprawa doktorska mgra Krzysztofa Wertza spełnia ten warunek, ponieważ *per se* jest *de facto* obszernym polskojęzycznym streszczeniem siedmiu wieloautorskich angielskojęzycznych publikacji. Tym niemniej, nie mam wątpliwości, że można uznać, że przedmiotem każdego z siedmiu wieloautorskich artykułów, na których opiera się ta rozprawa, jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Ponieważ rozprawa doktorska mgra Krzysztofa Wertza stanowi streszczenie siedmiu wieloautorskich publikacji, trudno ocenić autentyczny wkład Doktoranta w merytoryczną zawartość przedstawionej rozprawy. Rozprawa jest w całości oparta na publikacjach, których liczba autorów waha się od trzech do sześciu. Doktorant jest pierwszym autorem w pięciu publikacjach, drugim w jednej publikacji i trzecim w jednej publikacji. Jest również autorem korespondencyjnym w pięciu publikacjach. Pierwsza pozycja autorska oraz status autora korespondencyjnego sugerują wiodącą rolę Doktoranta w większości publikacji. Jednakże treść oświadczeń Doktoranta i współautorów o ich wkładzie w publikacje wskazuje na stosunkowo niewielką liczbę zadań wykonanych samodzielnie przez Doktoranta. Większość zadań została wykonana kolegiально lub przez współautorów i są wśród tych zadań zadania istotne merytorycznie. Chociaż więc nie wątpię, że rozprawa doktorska *per se*, czyli polskojęzyczny maszynopis streszczający zawartość siedmiu wieloautorskich publikacji, została napisana samodzielnie przez Doktoranta, to jednak podstawa merytoryczna rozprawy jest współautorska z istotnym wkładem współautorów i ograniczonym samodzielnym wkładem Doktoranta. W tej sytuacji nie mogę z przekonaniem uznać, że Doktorant spełnił warunek wyrażony w drugiej części art. 187 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023 poz. 742 z późn. zm.), a mianowicie, że: „Rozprawa doktorska prezentuje [...] umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej”.

Podsumowując, oceniam recenzowaną rozprawę negatywnie. Główną przyczyną takiej oceny jest moje przekonanie, że ta rozprawa nie spełnia co najmniej jednego z warunków określonych w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. — Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2023 poz. 742 z późn. zm.), a mianowicie, że: „Rozprawa doktorska prezentuje [...]

umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej” (art. 187 ust. 1).

Warszawa, 26 września 2024 r.

prof. dr hab. Mieczysław Wolsan

Muzeum i Instytut Zoologii PAN

1. The first part of the paper is devoted to a general
introduction of the subject and to a brief
history of the work done in this field.